De tien uitdagingen

voor de Belgische economie

Vrije visie, eigen stem

ACLVB
LIBERALE VAKBOND

De tien uitdagingen

voor de Belgische economie

Vrije visie, eigen stem

ACLVB
LIBERALE VAKBOND

D/1831/2017/32/3200
V.U.: Mario Coppens, Koning Albertlaan 95, 9000 Gent.

De tien uitdagingen voor de Belgische economie

De studiedienst van ACLVB brengt jaarlijks een uitgebreide analyse in kaart over de toestand van de Belgische economie. Aan de hand van concrete feiten en cijfers wordt een gedetailleerd overzicht gemaakt van de economische conjunctuur, de arbeidsmarkt, de lonen, de overheidsfinanciën, de structurele uitdagingen, de prijsontwikkelingen, ...

Wil je, na het lezen van onze '10 uitdagingen voor de Belgische economie', meer te weten komen? Wens je graag een exemplaar te ontvangen met de gedetailleerde analyse in pdf?
Stuur dan een mail naar **studiedienst@aclvb.be**

De uitdagingen zijn cruciaal voor onze sociale welvaartstaat

De economie bepaalt meer en meer onze politiek en maatschappij. Deze vaststelling werd duidelijk in de nasleep van de financieel-economische crisis van 2008 en de daaropvolgende eurocrisis. Deze hebben meer dan ooit de kwetsbaarheid van het mondiale financiële en economische systeem aangetoond. Vandaag zijn er nog steeds mensen die gevolgen van de crisis ondervinden, onder meer als gevolg van strenge besparingen in de overheidsfinanciën en faillissementen van ondernemingen. Hoewel het economisch beter gaat, bestaan er nog steeds grote financiële en economische risico's.

Er staan de Belgische economie vandaag verschillende grote uitdagingen te wachten. De mate waarin deze uitdagingen op de juiste manier worden aangepakt zal cruciaal zijn voor de toekomst van de sociale welvaartstaat zoals we die vandaag kennen.

1. Een hogere economische groei realiseren

België is als kleine open economie sterk afhankelijk van de economische conjunctuur in de wereldeconomie, in het bijzonder de Europese. Niettemin heeft ook het nationaal beleid een belangrijke impact op de groei. Daar waar België zich na de crisis bij de toplanden in Europa bevond dankzij een relatief stabiele particuliere consumptie, gestimuleerd door de sociale zekerheid en het indexeringssysteem, ligt de economische groei sinds het aantreden van de regering Michel een stuk lager dan gemiddeld in de eurozone. Dit is een gevolg van het beleid van loonmatiging en strenge besparingen.

Evolutie economische groei België t.o.v. Europa

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Eurozone	0,4%	−4,4%	2,1%	1,6%	−0,9%	−0,3%	1,3%	2,1%	1,8%	2,4%
België	0,7%	−2,3%	2,7%	1,8%	0,1%	−0,1%	1,6%	1,5%	1,2%	1,7%

De uitdaging voor de komende jaren zal erin bestaan om terug aan te knopen met groeicijfers richting de 2%, of om minstens het Europese gemiddelde te volgen. De belangrijkste hefboom is voldoende loonstijgingen.

2. Belgische positie in de mondiale handel versterken

Het marktaandeel van België in de wereldwijde handel is sinds 2000 maar liefst 27% gedaald. Dit werd uitsluitend veroorzaakt door een zwakkere goederenuitvoer, onder meer door concurrentie uit opkomende economieën in Azië en Oost-Europa.

72% van de Belgische uitvoer vindt plaats binnen de EU. België moet haar afzetmarkten voldoende diversifiëren, met een focus op groeilanden. Het zijn immers voornamelijk groeilanden in Azië maar ook landen als Zuid-Afrika en Brazilië die het meeste potentieel bieden.

België moet ook meer producten en diensten van hoge toegevoegde waarde produceren, waarbij het prijsaspect minder belangrijk is dan bij producten en diensten met minder toegevoegde waarde. Het is niet alleen belangrijk om voldoende marktaandeel te hebben, er moet ook een evenwichtige balans zijn tussen wat een economie invoert en uitvoert. Hierbij gaat het niet alleen om de in- en uitvoer van goederen en diensten, ook winsten uit kapitaal en arbeid die het land binnenkomen of uitgaan spelen een rol. De totale balans van deze vorderingen ten aanzien van het buitenland wordt weergegeven via het saldo op de lopende rekening:

Evolutie saldo op de lopende rekening België

2015	2016	2017	2018	2019
– 0,1%	0,1%	– 0,3%	– 0,1%	– 0,1%

Na jaren van negatieve cijfers na de financiële crisis, lijkt het saldo op de lopende rekening zich te stabiliseren rond het evenwichtspunt. De belangrijkste uitdaging voor België op vlak van buitenlandse handel ligt dus in het aanboren van nieuwe afzetmarkten en het ontwikkelen van producten en diensten.

3. Voldoende investeren in innovatieve producten en diensten

Indien België competitief wil blijven in een omgeving van lageloonlanden en een snelle digitalisering van de economie, moet men voldoende inzetten op onderzoek en ontwikkeling. Op vlak van (loon)kosten is het immers niet meer mogelijk om te concurreren met lageloonlanden. Bovendien werd de loonkloof tegenover onze buurlanden recent negatief. Er moeten andere aspecten van het concurrentievermogen bekeken worden zoals innovatie. Prestaties op vlak van innovatie worden voornamelijk gemeten door het percentage uitgaven aan onderzoek & ontwikkeling ten opzichte van het bruto binnenlands product (bbp). België scoort hier vrij goed.

Uitgaven onderzoek & ontwikkeling t.o.v. bbp in België, onze buurlanden en de eurozone

Duitsland	2,87%
België	2,45%
Frankrijk	2,23%
Eurozone	2,12%
Nederland	2,01%

Het is nog steeds mogelijk voor België om de doelstelling van 3% tegen 2020, opgelegd door de Europese Commissie, te halen. Het probleem in België is echter dat men er niet in slaagt om het degelijke niveau van uitgaven in onderzoek & ontwikkeling voldoende om te zetten in economische resultaten.

Zo voert België beduidend minder hoogtechnologische producten uit dan onze buurlanden.

Uitvoer van hightechproducten, in % van de totale uitvoer

Bron: FOD Economie

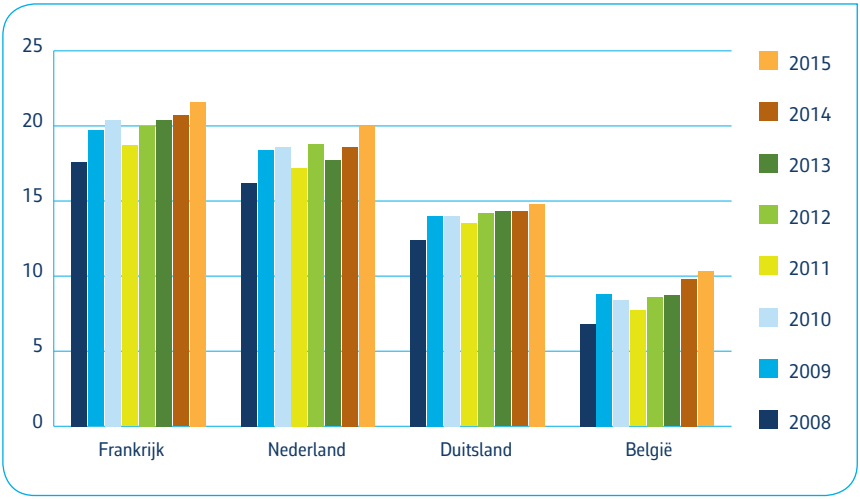

Ook het aantal octrooiaanvragen om de uitvinding van een nieuw product of dienst te registreren, ligt duidelijk lager dan in de buurlanden.

Vooral de bedrijven moeten extra inspanningen leveren, cijfers tonen immers aan dat hun aandeel in de financiering van onderzoek & ontwikkeling de laatste twee decennia met 10 procentpunt is gedaald.

4. Het niveau van overheidsinvesteringen opkrikken

Een concurrentiële en productieve economie heeft nood aan een kwalitatieve publieke infrastructuur die zorgt voor een goed functionerend net van openbaar vervoer, autosnelwegen en waterwegen, voldoende energievoorziening, een performant onderwijssysteem, adequate digitale netwerken, ...

Wanneer we het gemiddelde niveau van overheidsinvesteringen gedurende de afgelopen twintig jaar bekijken, blijkt dat enkel Duitsland nog minder heeft geïnvesteerd dan België.

Overheidsinvesteringen in % bbp EU-landen 1995 – 2015

Bron: Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

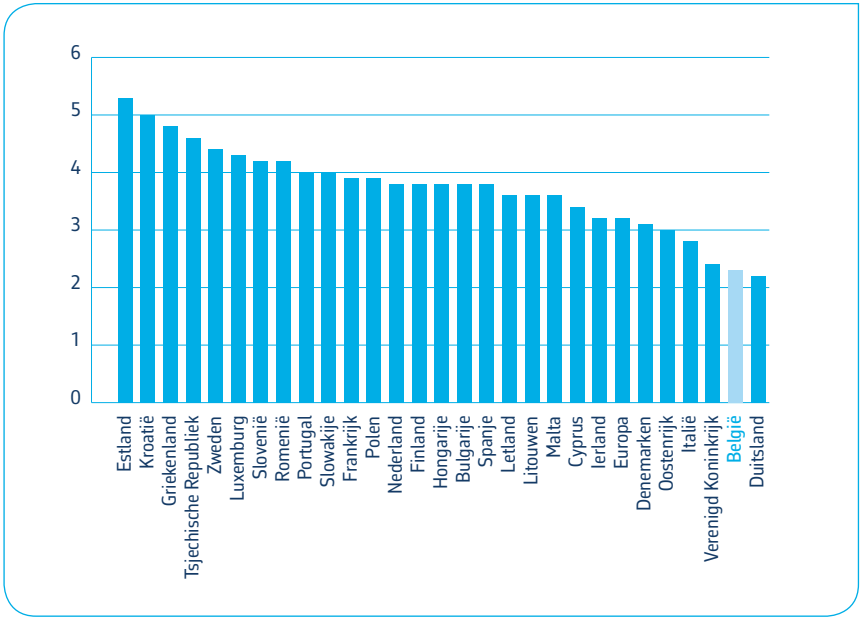

De publieke investeringen in België zijn vandaag goed voor 2,36% bbp. Dit ligt een stuk onder het Europese gemiddelde van 2,7% bbp en nog meer onder het niveau in Frankrijk en Nederland (3,5% bbp).

Nieuwe investeringen zijn maar net voldoende om de slijtage van de bestaande infrastructuur te compenseren, maar ondertussen groeit de economie (en dus het bbp) wel, waardoor de publieke infrastructuur als aandeel in de totale economie blijft krimpen. Hierdoor vergroot de achterstand van België ten aanzien van de buurlanden.

Er moeten dan ook dringend meer middelen vrijgemaakt worden voor het verhogen van de overheidsinvesteringen in België. Bij voorkeur zou de Europese Commissie toestemming moeten geven om bijkomende investeringen aan de hand van schulden te financieren. Dit wordt zo terugverdiend.

5. Kwetsbare doelgroepen beter integreren in de arbeidsmarkt

België scoort op vlak van de werkgelegenheidsgraad, dit is het percentage werkenden tussen de 20 en 64 jaar, nog steeds zwak vergeleken met veel andere Europese landen. De werkgelegenheidsgraad bedraagt vandaag slechts 68,2%, terwijl het EU-gemiddelde 72,3% is en de doelstelling die voor België door Europa werd opgelegd is een werkgelegenheidsgraad van 73,2% tegen 2020.

De zwakke cijfers worden bijna uitsluitend veroorzaakt door vier kwetsbare doelgroepen die onvoldoende toegang hebben tot de arbeidsmarkt: jongeren, ouderen, laaggeschoolden (middelbaar onderwijs niet afgemaakt) en migranten afkomstig uit een niet EU-land.

Werkgelegenheidsgraad kwetsbare doelgroepen

Categorie	België	Europese Unie
20 – 29 jaar	57,6%	61,4%
55 – 64 jaar	45,4%	53,3%
Laaggeschoolden	45,6%	52,6%
Niet EU-migranten	42,7%	56,7%

België scoort dus binnen elke kwetsbare doelgroep beduidend slechter dan gemiddeld in de EU, maar wat betreft de niet EU-migranten is het verschil het grootst. Geen enkel land doet het slechter dan België.

Er is dus nog veel werk aan de winkel om bovenstaande kwetsbare doelgroepen beter te integreren. Onderwijs en opleiding zijn hiertoe de belangrijkste sleutels.

6. Meer investeren in onderwijs en permanente vorming

In een competitieve economie is het noodzakelijk dat ondernemingen kunnen beschikken over goed opgeleide werkkrachten die voor voldoende productiviteitswinsten kunnen zorgen. Verder is opleiding ook noodzakelijk om ervoor te zorgen dat de meer kwetsbare doelgroepen toch voldoende toegang vinden tot de arbeidsmarkt. Daarom is het belangrijk dat zowel de overheid als de ondernemingen voldoende investeren in onderwijs en permanente vorming.

België scoort zwak wat betreft het opleiden van werknemers. Uit enquêtes van Eurostat blijkt dat slechts 6,9% van de ondervraagden tijdens de vier weken voor de enquête

een opleiding had gevolgd. Hiervoor bevindt België zich in de staart van het Europese peloton, terwijl de digitalisering en bijhorende snelle transformatie van de economie net grote opleidingsbehoeften met zich meebrengt.
Ook op het vlak van onderwijs is nog veel ruimte voor verbetering. De Hoge Raad voor de Werkgelegenheid illustreert dit met volgende cijfers:

- **8,8% van de leerlingen verlaten vroegtijdig de schoolbanken;**
- **8,2% van de jongeren tussen de 15 en 24 gaan niet naar school, werken niet en volgen ook geen opleiding;**
- **45,6% van de mensen tussen 30 en 34 jaar halen geen diploma hoger onderwijs, terwijl de Europese doelstelling 47% is.**

Een mogelijke oplossing om de problemen op vlak van vroegtijdig schoolverlaten terug te dringen en de vaardigheden van afgestudeerden beter af te stemmen op de noden van de arbeidsmarkt, is het ontwikkelen van een sterk systeem van duaal leren, waarbij men op de werkvloer al doende competenties aanleert. Dit systeem blijkt in België echter nauwelijks ontwikkeld te zijn, in tegenstelling tot landen als Duitsland en Zwitserland, waar bedrijven én werknemers enorm veel voordelen uit het systeem halen.

7. Concurrentie op de markt versterken

Concurrentie zorgt ervoor dat ondernemingen ertoe aangezet worden om te innoveren en dat ze geen oneerlijke concurrentie ondervinden van bedrijven die bijvoorbeeld onderling prijsafspraken maken. Daarnaast kunnen consumenten genieten van voordeligere prijzen wanneer de concurrentie voldoende groot is.

Hoewel de situatie verbeterd is, onder meer onder impuls van de Europese Commissie, zijn er ook in België nog verschillende sectoren waar te weinig concurrentie speelt. Vooral bepaalde dienstensectoren zijn problematisch, al komt dit ook voor in de industrie.

Het Prijzenobservatorium, een onderdeel van de FOD Economie, screent op regelmatige basis de marktwerking in de verschillende sectoren in België. Uit hun screening van 2016 dat bepaalde sectoren te hoge winstmarges halen in een omgeving van te lage concurrentie. De uitdaging bestaat er dan ook in dat zowel de Belgische Mededingingsautoriteit (BMA), die toezicht uitvoert op de concurrentie en ook fusies en overnames goedkeurt, als de bevoegde ministers, de concurrentie op de markt versterken. Strengere sancties bij schendingen van het mededingingsrecht en meer middelen voor de BMA kunnen hiertoe bijdragen.

8. Via economische groei de vergrijzingskost beperken

Daar waar de demografische verhouding vandaag nog maar 1 oudere per 4 personen op arbeidsleeftijd is, zal dit tegen 2060 oplopen tot 1 oudere per 2,5 personen op arbeidsleeftijd.

De bijkomende noden op vlak van de betaling van pensioenen en gezondheidszorg die dit met zich zal meebrengen, zal een belangrijke budgettaire kost betekenen voor de overheid. Volgens het standaardscenario zou de kost evenwel beperkt blijven tot 2,3% bbp, ofwel 10 miljard euro in huidige waarde.

Maar een belangrijke voorwaarde om de kosten beperkt te houden, is dat er voldoende productiviteitswinsten gerealiseerd worden en de werkgelegenheidsgraad toeneemt. Concreet zou de economie jaarlijks met gemiddeld 1,6% moeten groeien, waarbij de arbeidsproductiviteit vanaf 2035 met gemiddeld 1,5% per jaar zou moeten stijgen. Halen we deze cijfers niet, dan lopen de vergrijzingskosten hoger op.

Het zal dan ook essentieel zijn om via voldoende investeringen in een productieve publieke infrastructuur, het opleiden van werknemers en onderzoek & ontwikkeling de productiviteitsgroei op te krikken. Deze elementen zijn op termijn dan ook veel belangrijker dan het huidige debat over het concurrentievermogen dat zich bijna uitsluitend beperkt tot loonkosten en belastingen die bedrijven dienen te betalen.

9. Vermogens beter verdelen

Onderzoek van onder meer de Nationale Bank op basis van gegevens van de Europese Commissie tonen aan dat de verdeling van de vermogens in België heel ongelijk is. Onderstaande grafiek geeft het aandeel van de 20% rijkste, de 10% rijkste, de 5% rijkste en de 1% rijkste Belgen in het totale nettovermogen (= totale vermogen min de schulden) weer.

Aandeel in totale vermogen

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid (Kuypers & Marx)

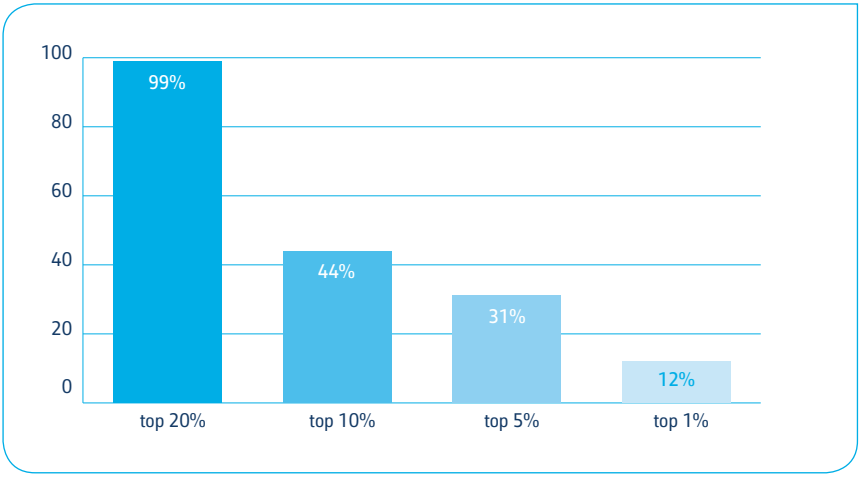

Daar tegenover staat dat de armste 20% Belgen helemaal geen vermogen bezitten, ze hebben vaak zelfs meer schulden dan eigendom. Ook de 20% daarboven bezit nauwelijks meer dan 5% van het totale vermogen. Uit cijfers blijkt zelfs dat de top 1% meer bezit dan de 50% armste Belgen!

Bovendien is de verdeling nog een stuk ongelijker wanneer de eigen woning buiten beschouwing wordt gelaten. Het totale netto financieel vermogen van de Belgen, dus zonder de eigen woning, bedraagt maar liefst 1 250 miljard euro, ofwel gemiddeld 254 000 euro per gezin. Daarvan bevindt slechts 30% zich op de klassieke spaarboekjes, het overige kapitaal zit geconcentreerd in financiële producten die slechts door een minderheid van de bevolking worden aangehouden. Zo bezit bijvoorbeeld slechts 11% van de Belgen aandelen, terwijl 1/4de van het totale financiële vermogen (meer dan 300 miljard euro) in aandelen zit.

Het wordt dus dringend tijd dat de grote vermogens een grotere bijdrage leveren, opdat de belastingdruk op arbeid kan dalen. Een progressieve dual income tax lijkt hiertoe veruit de meest effectieve oplossing. De ACLVB heeft hierover een coherent voorstel uitgewerkt.

10. Het groeipotentieel van de economie versterken

De potentiële economische groei is de maximale groei die gerealiseerd kan worden zonder dat de economie oververhit geraakt en de inflatie bijvoorbeeld te hoog oploopt. Wanneer alle productiefactoren efficiënt worden ingezet, kan een economie haar groeipotentieel ook effectief realiseren.

Potentiële groei wordt gecreëerd door drie elementen: arbeid, kapitaal en totale factorproductiviteit (TFP). Naast de bijdrage van arbeid, kunnen ondernemingen ook kapitaalinvesteringen doen waardoor de productiviteit van een onderneming vergroot, bijvoorbeeld door bepaalde processen te automatiseren aan de hand van investeringen in machines. De productiviteit die niet aan arbeid en kapitaal gerelateerd is, is de TFP. De TFP kan verhoogd worden door investeringen in technologie, ICT en meer efficiënte productieprocessen.

Meer investeringen in TFP zijn noodzakelijk voor het creëren van meer potentiële groei. De bijdrage blijkt de laatste jaren echter beperkt te zijn.

Belgische potentiële groei en de determinanten ervan
(bijdragen in procentpunt, tenzij anders vermeld)

Bron: NBB

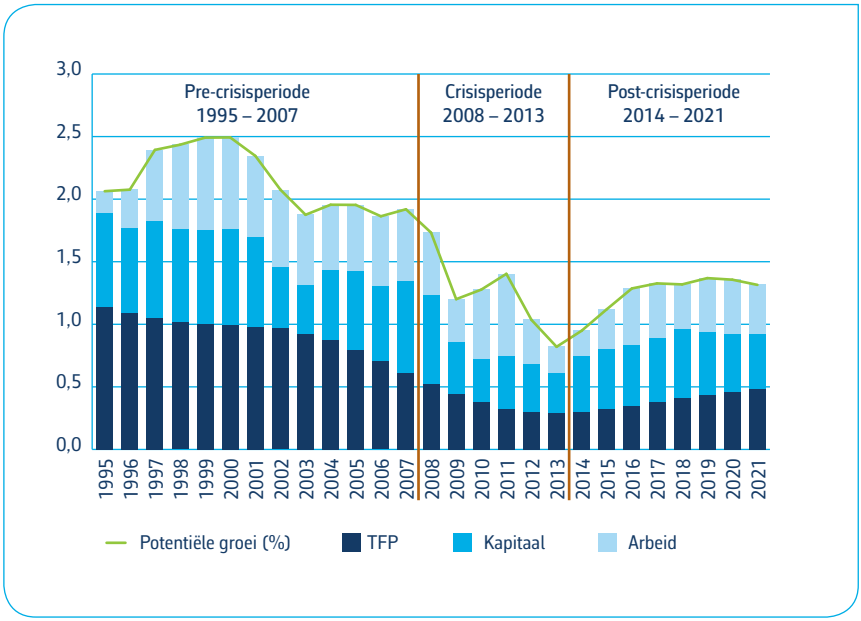

Indien we de sociale welvaartstaat betaalbaar willen houden in het licht van de vergrijzing en andere maatschappelijke uitdagingen, zal het noodzakelijk zijn om het groeipotentieel van de economie te versterken. Daarvoor zijn alle niet aan kosten gerelateerde aspecten van het concurrentievermogen van groot belang. Deze hebben een belangrijke impact op het groeipotentieel van de Belgische economie op middellange en lange termijn. Voldoende investeringen in onderzoek & ontwikkeling, productieve infrastructuur en opleiding zijn dan ook noodzakelijk indien we het groeipotentieel van de Belgische economie willen vergroten.

Wil je, na het lezen van onze '10 uitdagingen voor de Belgische economie', meer te weten komen ? Wens je graag een exemplaar te ontvangen met de gedetailleerde analyse in pdf?
Stuur dan een mail naar studiedienst@aclvb.be

www.aclvb.be